

Miljöforskning

FORMAS TIDNING FÖR ETT HÅLLBART SAMHÄLLE

April
2011

Detta är en utskrift från www.miljoforskning.formas.se, senast uppdaterad 2011-03-09 18:35:45

Fredlig samexistens. Inom ett forskningsprojekt studeras effekter av vargens återkomst på andra arter i samma område. Varg och lo verkar leva i fredlig samexistens. Och dolda kameror avslöjar att asätare kalasrar på kadaverrester från vargslagna älgar. *Foto: Henrik Ekman (varg), Henrik Andrén (lo)*

Varg bra för andra arter?

Av CAMILLA WIKENROS, HÅKAN SAND och OLOF LIBERG

När stora rovdjur etablerar sig i ett område leder det ofta till olika effekter på andra arter i ekosystemet. Etablering av varg i Sverige hotar dock inte lodjurens existens trots att de till viss del livnär sig på samma bytesdjur. Vargen lämnar också kadaverrester som blir mat för asätare året om.

Kolonisation och återkolonisation av stora rovdjur till ett område leder ofta till en rad olika effekter på andra arter i ekosystemet. I dessa effekter ingår ofta en ökning av den biologiska mångfalden såväl som förändringar i bytesdjurens numerär, demografi, och beteende. Därtill en förändring i födobasen för olika arter av asätare, samt

interaktioner med andra arter av rovdjur.

Inom vargforskningsprojektet SKANDULV vid Grimsö forskningsstation, SLU, pågår ett forskningsprojekt där vi undersöker både primära (direkta) och sekundära (via andra arter) effekter av vargens *Canis lupus* återkomst på olika arter i det boreala ekosystemet i Skandinavien. Hur påverkas lodjuren *Lynx lynx*, bytesdjur som älg *Alces alces* och rådjur *Capreolus capreolus*, samt olika mindre arter som ofta livnär sig på rester från vargslagna bytesdjur? Detta är några av de frågeställningar vi arbetar med.

Varg och lodjur

Exempel på konkurrens mellan stora rovdjur kommer från studier på varg och coyote *Canis latrans* (prärievarg) samt varg och puma *Puma concolor* i Nordamerika. I båda dessa fall är vargen den dominerande arten som ibland dödar det andra rovdjuret eller påverkar dess beteende genom sin blotta närvaro eller genom att påverka tillgången på bytesdjur.

I Sverige har både varg och lodjur under de senaste årtiondena ökat i antal och båda arterna förekommer nu i relativt täta stammar i de centrala delarna av landet. Även om vargen är större än lodjuret (lodjur 15–25 kg, varg 35–50 kg) så finns ett visst överlapp i valet av bytesdjur. Rådjur kan i vissa områden utgöra det viktigaste bytesdjuret för båda dessa rovdjur och kan därmed påverka båda arternas utbredning och antal. Men förekommer konkurrens mellan varg och lo i Sverige liknande den som har påvisats för varg och andra stora rovdjur i Nordamerika? I ett sådant scenario förväntar vi oss att vargen är den dominanta av de två arterna vid direkta konfrontationer. Varg kan därför ha en negativ inverkan på lodjurens numerär genom att vargen ibland döda dessa eller genom att de minskar tillgången på deras huvudsakliga bytesdjur (rådjur). Vargen har också en annan fördel i konkurrensen med lodjur genom att den inte är beroende av rådjur i samma utsträckning som lodjuret är. Särskilt stark kan vi förvänta oss att konkurrensen blir i områden, eller under perioder, med låga tätheter av rådjur.

Fredlig samexistens

Genom att jämföra resultat från inventeringar av varg och lodjur från flera år och att analysera positioner från radiomärkta lodjur och vargar i samma område kunde vi på flera geografiska skalor studera om vargens närvaro har en negativ inverkan på lodjur. Våra forskningsresultat kan sammanfattas enligt följande. Inventeringsresultat av varg och lodjur under en serie av år gav inget stöd för att vargen hade haft en negativ inverkan på lodjursstammens utbredning. Familjegrupper av lodjur (honor med ungar) tycktes inte undvika att etablera sig i områden med varg.

Vi undersökte vidare om det fanns en effekt av varg på överlevnaden av lodjursungar genom att jämföra antalet ungar för radiomärkta lodjur som hade hemområden som överlappade respektive inte överlappade med befintliga vargrevir. Närvaron av varg påverkade inte överlevnaden bland lodjursungar under deras första åtta månader i livet. Inte heller lodjurens val av ynglingsplats påverkades av att det skedde etablering av varg i

området. Lodjuren valde att föda sina ungar inom samma begränsade område (ca 25 km²) både före och efter vargens etablering vilket motsvarade en yta av ungefär fem procent av deras totala årliga hemområde.

Om närvaron av varg hade en negativ inverkan på lodjuren genom att reducera tätheten av rådjur så förväntade vi oss att lodjur som levde i vargområden skulle uppvisa större hemområden för att kompensera för den lägre tätheten av rådjur. Lodjur, som levde i samma områden som befintliga vargrevir, hade dock lika stora hemområden som de som levde i områden utan varg.

Slutligen undersökte vi om det förekommer att varg dödar lodjur och i så fall hur vanligt detta är genom att analysera uppgifter från mer än 15 000 km spårningar av varg, mer än 2000 vargspillningar samt 429 funna vargslagna bytesdjur från 20 olika vargrevir. Inget i detta omfattande material talade för att något lodjur hade dödats av varg. Däremot fanns tre fall där vargar hade dödat räv och ett fall där en flock vargar hade dödat en annan inkräktande varg, vilket ändå visar att dessa metoder kan identifiera tillfällena då varg har dödat mindre, eller lika stora, konkurrerande rovdjur.

Vår forskning pekar entydigt på att det i dagsläget inte förekommer någon stark konkurrens om födan mellan varg och lodjur i Sverige. Inte heller tycks lodjur dödas av varg särskilt ofta. Vi tolkar resultaten så att det främst är den goda tillgången på föda med både älg och rådjur, som har möjliggjort att dessa arter tycks kunna utnyttja samma levnadsmiljö utan att negativt påverka varandra. I de flesta befintliga vargrevir utgör älg för närvarande det dominerande bytesdjuret för vargen. Det är troligen först när dessa båda rovdjur tvingas leva på samma bytesart som rådjur vid betydligt lägre tätheter som konkurrensen blir tydlig. I ett sådant scenario är det sannolikt så att lodjuret blir den stora förloraren.

Är relationen varg–lodjur i Sverige ett undantag eller finns det ytterligare observationer som styrker våra resultat? Intressant information kommer från en studie som genomfördes i Bialowieza, ett urskogsområde i östra Polen, där både varg och lodjur förekommer. I likhet med vår studie fann man inga bevis för att det förekommer starka negativa interaktioner mellan dessa arter heller i detta ekosystem. Situationen i Polen är en parallell till Sverige, med skillnaden att vargen där huvudsakligen lever av kronhjort som förekommer i höga tätheter men där rådjur även ingår som det andra viktigaste bytet. Liksom här i Sverige är lodjuren i Polen hänvisade till rådjur som det primära bytesdjuret.

En alternativ eller bidragande förklaring till samexistens mellan varg och lodjur är att de jagar i olika typer av sin levnadsmiljö så kallade mikrohabitat. Från studien i Polen kunde man dock inte påvisa några tydliga skillnader mellan arterna ur denna aspekt. Man uteslöt dock inte att det kunde finnas mer subtila skillnader i hur dessa rovdjur utnyttjade sin närmiljö vid jakt.

Varg och asätare

I ett genomsnittligt vargrevir i Mellansverige dödar vargarna 100-140 älgar per år. Asätande arter, både däggdjur och fåglar, utnyttjar de kadaverrester som blir över efter att vargarna har tagit sin del. En konsekvens av detta är att återetablering av varg rimligen borde medföra att asätande arter gynnas. Detta förutsätter att tillgången på mat i form av kadaver ökar vid vargförekomst och att asätaren själv inte blir dödad när den besöker resterna av vargslagna byten. Genom att sätta upp fältkameror vid vargdödade älgar undersöker vi vilka asätare som utnyttjar resterna av vargarnas byten.

Rester av vargslagna älgar lokaliserar med hjälp av positioner från sändarförsedda vargar och kameror sätts upp någon dag efter det att vargarna lämnat området. Bilderna från kamerorna avslöjar hur ofta, hur länge samt under vilka tider på dygnet och under året som olika arter besöker resterna av vargarnas byten. Dock registreras inte fåglar som är mindre än nötskrika *Garrulus glandarius* och däggdjur mindre än mård *Martes martes* på grund av begränsningar i fältkamerornas inbyggda rörelsedetektorer.

Preliminära resultat visar att korp *Corvus corone*, räv *Vulpes vulpes*, mård och duvhök *Accipiter gentilis* är de arter som nyttjar vargdödade älgar till störst del – nittio procent av alla besök är från dessa arter. Förutom dessa fyra har vi registrerat tretton andra arter, som utnyttjar vargslagna älgar i varierande grad, bland andra kungsörn *Aquila chrysaetos*, kråka *Corvus corax*, skata *Pica pica*, vildsvin *Sus Scrofa*, björn *Ursus arctos* och grävling *Meles meles*. Kadavren har högst besöksfrekvens mellan april och juni. Detta kan vara en indikation på vikten av tillgång till alternativa födokällor under en tidsperiod, när många arter får ungar. Vissa arter som mård och duvhök uppvisade dock den högsta besöksfrekvensen under vintern (januari-mars). Antalet besök av alla asätare arter ökade med ökande tillgång på mat dvs. ju mer mat som var kvar när vargarna lämnade bytet, desto fler besök gjordes av asätarna.

Författare :

Camilla Wikenros är doktorand vid Institutionen för ekologi, SLU.

Håkan Sand är docent vid Institutionen för ekologi, SLU.

Olof Liberg är docent vid Institutionen för ekologi, SLU.

DELA

Tipsa en vän

Gilla

Pusha

Delicious

Digg

Miljöforskning, Formas
Box 1206, SE-111 82 Stockholm, Sverige
E-post: miljoforskning@formas.se

Bild 1 Rester av vargslagna älgar lokaliserar med hjälp av positioner från sändarförsedda vargar och kameror sätts upp någon dag efter det att vargarna lämnat området.

[Stäng fönstret](#)

[◀Föregående](#) 2/6 [Nästa▶](#)

Bild 2 Bilderna från kamerorna avslöjar hur ofta, hur länge samt under vilka tider på dygnet och under året som olika arter besöker resterna av vargarnas byten.

Bild 3 Preliminära resultat visar att korp...

[Stäng fönstret](#)

[◀Föregående](#) 4/6 [Nästa▶](#)

Bild 4 ...räv...

Bild 5 ...mård och duvhök är de arter som nyttjar vargdödade älgar mest.

Bild 6 Kungsörn, kråka, skata, vildsvin, björn och grävling var också framme vid kadavren.